

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkeket a szer- kesztőségnek, az előfizetési pénzek a né- zetű, — az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Egészévre — — — — —	8 kor.	—	—
Félévre — — — — —	4 „	—	—
Negyedévre — — — — —	2 „	Kéziratokat nem adunk vissza.	—

Státusunk autonómiaja.

Nem történeti fejtegetést¹⁾, nem védíratot akarok szerkeszteni, hanem csak egy tényt felhozni; de a mi autonomiánk lényegét gyakorlati alkalmazásában talán minden eddiginél nagyobb világításban tünteti föl.

A legközelebb tartott rendkívüli státusgyűlésről van szó.

Mi tette azt szükségessé?

Ismeretes, hogy a múlt évi októberben tartott rendes státusgyűlés a tüzérek ellen szervezendő önbiztosítás ügyében 58 szavazattal 28 ellenében mellőzte az igazgatótanács javaslatát egy tartalékalap létesítése iránt és elhatározta, hogy az önbiztosítás a f. évi március 10-én életbeléptetessék.²⁾

Hogy elő volt-e a szavazás készítése? vagy sem? ma sem tudom; de hogy az mindenkit meglepett és izgatottságot keltett, az bizonyos. Az izgalom oly nagy volt, hogy akkor azon ügyet nem lehetett elintézni, az maradt megoldatlan kérdésnek.

Pedig mind a két pártnak igaza volt. A többség oly tagokból állott, a kik első sorban illetékesek az egyházközségek vagyoni ügyében szavazni. De a kisebbség álláspontja is helyes volt, mert minden tartalékalap nélkül az intézmény mindjárt kezdetben a legkönnyebben zavarba jöhetett volna. Az ellentétet az akkori gyűlés nem egyenlítette ki; azt ezen rendkívüli státusgyűlés szüntette meg; még pedig teljesen és szépen.

Ezen rendkívüli státusgyűlés legbékésebb egyetértéssel hozott határozatának az a tartalma, hogy a tüzérek ellen szervezendő önbiztosítás terjedjen ki az egyházmegye minden vagyonára, az lépjen érvénybe f. évi március 10-én és a tagsági díj (az arányrészek ára) fizetessék tíz évig. (Eddig úgy volt tervezve, hogy csak az első évben fizetessék minden arányrész után egy korona.) Tíz év után csak a károk fizetnek az arányrészek után, még pedig ezek közül is csak azok, a miket a tíz év alatt összegyűlt tőke kamatja, vagy a tőkének 50%-ja sem bír fedezni. Az első tíz év alatt a tartalékalap helyettesítésére szolgál azon negy-

venezet koronáig terjedhető kamatnélküli kölcsön, a melyet Püspökünk ő méltósága magánpénztárából örökösait is kötelezőleg nyújt, illetve a meddig hitelt nyit.

Ő Méltósága pártkülönség nélkül püspöke levén a kisebbségnek és többségnek egyaránt, ajánlatát az ügy érdekében tette és azt a státusgyűlés egyértelműleg a leghálásabb köszönettel is fogadta. Ő Méltósága igazán nemes eljárásával az ellentéteket kiegyenlítette, az egységet a státus kebelében helyreállította.

E közben sok minden történt a státusgyűlésen.

Leikes egyetértéssel kérte meg a gyűlés Püspök ur ő méltóságát, hogy Pápa ő szentsége előtt koronáztatása 25 éves jubileuma alkalmából fejezze ki státusunk hódolatát és ragaszkodását. Üdvözölte a státusgyűlés az országos autonómia kongresszust, a melyben épen akkor volt legizőbb a vita az autonómia fölött.

A mi státusgyűlésünk nem csatlakozott sem egyik, sem másik parthoz, hanem általában kívánta Istentől a kongresszus munkásságának a mindnyájunktól óhajtott sikert. Most várjuk a sikert.

A tárgyalás kezdetén *Dr. Menyhart Gáspár* ügyvéd az előterjesztett javaslatot alapszabályban támadta meg, azt indítványozván, hogy az általában ne fogadtassék el. És tette ő ezt kellő előkészítéssel egy megdöntött beszédben, abból indulva ki, hogy a tervelt alapon az önbiztosítás nem létesíthető, mert az egyes egyházközségek mindannyi jogi alanyok, a kiket az ő meghallgatásuk nélkül ebbe az intézménybe, saját helyi autonómiajuk sérelméről kívül bevinni nem lehet; de ha őnként be is jönnének, akkor is mint külön jogi alanyok egyesülnének; ezeknek a szövetezete pedig a törvény szerint cégjegyzéssel jár, a mit pedig az előterjesztett javaslat kerülni akar.

Az előadó erre azt a választ adta, hogy a szövetezeti szervezet a cégjegyzés miatt kerülnö, mert az egyházi vagyon természete nem engedi meg, hogy az bármely tekintetben az egyházi felsőbbség alul kivonassék és egy szövetezeti igazgatóság, felügyelőbizottság, közgyűlés vagy cégjegyző rendelkezése alá

1) Erről lehet olvasni a *Közművelődés* 1897. évfolyamának 26. számából.

2) Az ügyet tüzetesen az igazgatótanács jelentése ismerteti.

adassék. Az intézmény az előterjesztett szervezetben létesíthető, mert az egyes egyházközségek a kath. egyház szervezete s az egyházi törvények értelmében nem tekinthetők külön jogi alanyoknak, hanem csak az egyház és illetve egyházmegye részeinek. Igaz ugyan, hogy a templom és iskola hozzátartozóikkal együtt az illető egyházközségé, azokat ők kezelik, de azok fölött önmaguk nem rendelkezhetnek, a rendelkezésre vonatkozólag hozott minden határozatuk püspöki jóváhagyás alá esik. Anélkül, hogy az egyes egyházközségektől vagyonukat el lehetne venni, azok mégis oly természetűek, hogy azok tulajdonképpen az egész egyházmegye közvagyonának tekinthetők. Egy levén tehát a jogialany t. i. az egyházmegye, szövetségéről szó sem lehet. A státusgyűlés élén püspökével vagyoni dolgokban az egyházmegye képviselője levén, illetékes a tárgyalás alatt levő ügyben határozatot hozni. Az egyházközségeknek módjukban állott képviselőiket azon ügyben utasítani, hogy annak az egész egyházmegyét képviselő ezen gyűlésben kifejezést adhassanak. Hogy tették-e? vagy nem? nincs tudva. De ha utasításuk is volna, akkor is a státusgyűlés alkotmányosan határoz úgy, hogy a többség határozata a kisebbségre is vonatkozik. A státusgyűlés tehát, mint vagyoni ügyekben az egyházmegye alkotmányos képviselője, jogosított (de sőt köteles) intézkedni az egyházi vagyon károsodásának meggátlása iránt, idevonatkozólag hozhat határozatot és mint hatóság rendeleti úton intézkedhetik.

Később a fentebbiekkel kapcsolatosan fel lett említve, hogy a püspökség és a káptalan vagyona is az egyházmegye vagyona, a miket a mindenkor püspök és káptalan kezelnek, de el nem idegeníthetnek. Sőt a tartományi rendfőnök a szentferenczerendet is az egyházmegye tagjának vallotta. Ennek erkölcsi jelentőségén kívül fontossága abban rejlik, hogy egy egyházmegyei intézmény létesítéséről lévén szó, tudni kellett és kell, hogy az minek a foglalatja, annak mi a tartalma; vagyis hogy nálunk az egyházmegyében kik és mik foglaltatnak.

Ezek adtak alkalmat Dr. Farkas Lajosnak a felszólalásra.

Dr. Farkas Lajos egyetemi tanár, miniszt. tanácsos, egészen egyezően az előadó által mondottakkal, a legalaposabb jogi fejtegetésben szállott szembe a Dr. Menyhárt által felhozottakkal, jelezvén, hogy igen is a protestáns szervezet szerint minden hitközség külön jogi alany és ott szövetség nélkül nem is lenne létesíthető oly intézmény, mint a minőről itt szó van. Nálunk azonban — a mi egyházunkban egészen másképpen van. Nálunk úgy van, hogy a mi az egyé, az egyuttal a közé, és a mi a közé, az az egyeseké is. Ez nagy elv, a kath. egyház elve. Ez az elv azonban nálunk még eddig oly alakban sehol sem valósult meg, mint a tervelt intézményben, úgy hogy ezáltal ezen státusgyűlés mindig nevezetes fog maradni.

Feszült figyelemmel hallgatta és általános helyesléssel fogadta a státusgyűlés Dr. Farkas Lajosnak a ke-

reszténység szelleméből vett azon mély értelmű fejtegetését, a mely egy oly elvet hozott fölszínre és fejezett ki, a minő ha mindnyájunk tudatában is van, de státusgyűléseinken még ily alakban nem volt kifejezve. És ez történt minden mesterséges előkészület nélkül a tárgyalás folyamán egyszerű természetes megnyilatkozásban egy olyan státusgyűlésen, a mely minden zaj nélkül a legnagyobb csendességben folyt le úgy, hogy a nagyközönség alig is vett tudomást róla, akkor, a mikor a Királyhágón túl a legelvesebben vitatkoztak a fölött, hogy legyen-e autonomia? és minő legyen az autonomia?

Én részemről ezt oly fontosnak tartom, hogy méltónak véltem a följegyzésre.

A tanulók fegyelmezése.

Írta: *Bándi Vazul.*

(Vége.)

A tanulóknak az iskolán kívüli fegyelmezéséről annál kevésbé mondhat le a tanár, mert ide vonatkozó esetek is soroltatnak fel a státusnak a tanulókra vonatkozólag kiadott rendtartásában. Eltekintve az ott felemlített esetektől, vannak egyes helyek, melyeket szívesen keres fel különösen a serdültebb ifjuság, ilyenek a sétateretek, látogatottabb utcák, sőt némelyik elég léha arra, hogy a templom előtt megállva az onnan kijövőket fesztelenséggel fixirozza. Az ifjuságnak levén a maga korcsolyapályája, a közkorcsolyapályák is olybá veendőek, mint a nyilvános mulató helyek. A tanártestület a munkától elvonó és az ifju kedély romlatlanságára ártalmas ilyszertü helyek látogatásától eltiltja az ifjut; mi csak akkor eredményes, ha a maga részéről felfüggeti alá veszi az ily helyeket. Hogy a tanulók azon szín alatt, mintha iskolába kellene nekik menni, a szülő kijátszásával ne csatangolhassanak, megkívánandó volna, hogy az órarendet ott-hon mutassák be, mit természetesen csak úgy lehetne elleu-örizni, ha az ily órarendet a szülőkkel aláírva bemutatónak az osztályfőnöknek, ki szintén aláírva visszaadná használat végett. Ha minden tanulóra nem is volna alkalmazandó, de némelyiknél nagyon is elkelne.

A tanulók fegyelmezésének leghathatósabb eszköze a szülők kezében van. Sajnos, hogy a tanár nem pillanthat be a házi nevelésbe, de módjában van igénybe venni a szülők vagy az őket helyettesítő szállításadók segítségét. A szülőknak oly gyakori indolentiáját nem viszonzhatjuk hasonló gondatlansággal, nem elégedhetünk meg azon nyájas szóváltással, melyre egy éven át alig párszor alkalmunk van, hanem keressünk kell a módot a szülőkkel való érintkezésre s ha másképp módunk nincs, írásban keresni fel őket gyermekük érdekében, mert én nem tartom elégségesnek azt, ha az ellen-örző tanácskozásnak szük szavu figyelmeztető céduláját elküldjük a szülőknak. Megtörténik, hogy a tanár jóakaratu figyelmeztetése megtörik a szülők majomszeretetéu, sőt nem egyszer jártam úgy, hogy szóbeli vagy írásbeli figyelmeztetésemmel a gyermeköket legkövetesebb lénynek tartó szülők nehezítését vontam magamra. De elvégre is megtettem kötelességemet, az érte rám háramló vád pedig nem nyugtalanít. Az iskola megteszi a maga kötelességét, ép azért némi

figyelem még az iskola iránt méltányosságot nem ismerő szülővel szemben is gyakorlandó; éppen azért a gyöngye tehetőségű, hanyag vagy a már házi nevelése után is léha ifju hiányaiért, vagy hibáiért a szülők részéről az iskolát ért minden vád határozatlan visszautasítandó. Elvégre is az iskola nem javító intézet, nem rendőri vagy büntető intézmény, hogy a tanulót az intézetben kívül szerzett minden vásottságából kicsiszolja, vagy minden utcai csatangolásait ellenőrizze s kihágásaiért tenyitgesse. Mindez a szülők feladata, habár az iskola is őrszettel kíséri növendékeit és készséggel nyújt segédkezt a szülők javító törekvéseinek.

Semminemű oly idegen beavatkozást, mely az iskolai figyelem rovására esik, meg nem engedhetünk. Színházba, vagy mulatságra még a szülők felügyelete mellett is csak előleges bejelentés és engedély után mehet a tanuló; a dohányzást ba még a szülők engedélye mellett a házi tűzhely szentélyében látjuk is, ne tűrjük meg; és itt nem hagyhatom megrovás nélkül azt, mikor kirándulás vagy majális alkalmával tanárok adnak szivarozásra engedélyt s néha aanyira megy a tanuló konfidenciája, hogy tanára szivaránál gyujtja meg a magáét; nem tudom miért lenne az évnék bizonyos napján megengedhető az, mi nemcsak fegyelmi szabályokba ütközik, hanem az ifju testi fejlődésére is káros. Hozzászoktatandók a szülők, hogy az iskolából való kimaradást, a nélkül, hogy legkésőbb a kimaradás első órája végéig bejelentetett volna, mindig gyanusnak fogja tekinteni az osztályfőnök azon egyszerű okból, mert az igazolatlan óramulasztások is némely meggondolatlan szülő néha igazolni szokta.

A fegyelmezésnél a büntetési fokozatokat az erd. kath. Státus megállapította. Ezeknek gyakorlatánál óvakodunk kell, hogy valamely vétséget magasabb fokozatba soroljunk, mert így a súlyosabb esetekben már hatásos eszközzel nem fogunk rendelkezni, s a magasabb fokúak közömbössé válnak és értéküket veszítik el. Már az első fokú megintésnél rá kell mutatni nem csak a törvényszegés hibájára, hanem azon körülményre is, mely a büntetendő esekelményt hibássá teszi; az első fokú büntetésnél a tanár legtöbb esetben az osztálytársaktól elkülönítve iparkodik a tanulót hibájára figyelmeztetni, mely hatásában nyer, ba még saját lakására rendeli és ott iparkodik ráhatni; a míg visszaesést nem tapasztalunk, mint megjavultat kell tekintenünk. A figyelmeztetésnek mindig komolyan kell lenni, de ki kell éreznie abból az aggdó szeretetnek. Minden apróságért ráiravnai az ifjura fölösleges; vannak oly hiányok, melyeket mint gyarlóság hibáit és efemer természeteket észre sem szabad vennünk, hisz azok szándékosan ugy sem fognak ismétlődni. Az ifju heves és a szabályok keretét áttörni törekvő természetével kell számolnunk, az erköles és illem medrébe visszaterelnünk, de azt a mértéket, mit magunknak szabnánk, nehez rája alkalmaznunk. Éppen azért megtörténik, hogy vérg boszantó, mit a tanuló elkövet, a mi képes a tanárt extasisba hozni, de az indulat hevével és boszankodással a tanár csak magának árt, bosszas időnek kell eltelnie, míg a tanár a nyugodt tárgyiassághoz szokik. Ha a tanár rögtönítélő és végrehajtó hatalom akar lenni, sehogy sem tudja kikerülni a tettelegességet; ugyanazért a nehezebb ügyeket már az első fokú büntetésnél magasabb fokúra bizza, mely már az osztályfőnök, illetőleg igazgató, vagy tanártestület beavatkozását igényli.

Ha a tanár az osztályfőnökhöz kénytelen vionni a tanuló ügyét, akkor már a megtörtént külön figyelmeztetés eseteit is felemlíti. Az osztályfőnöknek nagy könnyebbségére van, ha az egyes még az enyhébb fokú fegyelmi esetekről is dátumszerű jegyzéket vezet, mert az egyes esetek megőrkítésére az iskolai fegyelmi napló nem alkalmas. A fegyelmi naplóról különben megjegyzem, hogy teljes képét kell nyújtania az óramulasztásoknak és azok igazolásainak, helyettesítéseknek, látogatásoknak; azouban szivesen magaméva teszem egy igen praktikus észjárásu főigazgatónak azon óvezét, hogy készséggel elegendné a fegyelmi naplóba sürűn bevezetett megrovásokat; csakis a súlyosabb esetek volnaak bejegyzendők. Arra sem alkalmas a fegyelmi napló, hogy benne a tanárok üzengeesenek egymásnak, vagy az osztályfőnöknek; a mennyiben valakit az osztályfőnök figyelmébe akarnak ajánlani, ezt tegyék meg szóval. A fegyelmi naplóról az a nézetem, hogy az magával a tanulmányi naplóval összevonható lenne, mint ez már régebb is volt; egész fölösleges két külön könyvet vezetni, mikor egyszerűbb kezeléssel ugyanazt a célt el lehetne érni. (Igaz ugyan, hogy az állami intézkedések két ily napló formuláját írják elő, de ismerék állami intézetet, jó birnevtű igazgatóval, ki az egyszerűsítést főigazgatója helyeslésével keresztül vitte.)

Visszatérve a fegyelmi büntetések fokozataira, a harmadik fokozatban az osztály előtt való nyilvános megdorgálás esete van ugyan felemlítve, de itt igénybe vehető az osztály előtt való megszégyenítésnek egy neme: a padból való kiállítás, különösen oly esetekben, midőn a tanuló ismételtlen figyelmetlenségen kaptott. A kiállított fiut nem szabad arccal a többi felé fordítani, mert a figyelmet könnyen magára tereli. Némelyek rendkívüli esetben ki is utasítják a tanulót órájukról, természetesen csak azou egy óráról, de már ez oly fegyelmi hibát feltételez, mely az osztályfőnök vagy igazgató fegyelmi beiskörét is igénybe kell hogy vegye. Legcélszerűbb az osztályból kiutasított fiut egy másik fiu vagy a szolga kíséretben az igazgatóhoz küldenii, ki tudomásul veszi az ügyet és előadások végére a fiut irodájába rendeli; addig személyes információt is nyerhet a tanártól. Ha a tanár hosszabb tapasztalás után látja, hogy a tanuló nem alkalmas a középiskolai tanulmányokra, a többi bejáró tanároktól is kikéri tapasztalataikat s csak ez után tanácsolhatja neki tehetőségéhez mért pályaválasztását. Egy-két gyöngye felelet még nem iudok, hogy az illető a kaptafához utasíttassék. Egyáltalán semmiféle ipart se tüntessünk fel lealázónak, sőt ellenkezőleg kívánatosnak mutassuk be középiskolai tanulmányra nem alkalmas tanuló részére. Különbén is legcélszerűbb ily esetben a szülőkkel lépni érintkezésbe és őket győzni meg arról, hogy gyermekük pályát tévesztett.

A 4-ik fokozatnál, midőn a tanuló az igazgató elé idéztetik, az igazgató ugy is járhat el, mint az osztályfőnök a 2-dik fokozatnál, i. az osztály előtt feddi meg a hibást. Általában, midőn a botrány nyilvános, akkor a büntetést is nyilvánosan kell alkalmazni, már csak azért is, hogy a megtorlás példáján mások is okulva, hasonló tettől visszarellentjenek. A kizárás esete az egész gymnasiumnak tudomására juttatandó, a más intézetekben történt kizárási esetekről jött körözvény pedig a hirdető táblára kifüggesztendő, hogy az ifjak a szomorú eseten okuljanak.

Az érdemsorozatok megállapításánál a magaviseletnek

külön osztályzata lévén, ez is részben fegyelmű eszközül szolgál. Az oly ifjunál, kinek erkölcsi érzéke nem szilárdult eléggé meg arra, hogy a jót magáért tegye, a rossz magaviseleti osztályzattól való félelem a fegyelmi eszköz; azért a bizonyítványban a kevésbé szabályszerű magaviselet nemesak büntető, vagy megtorló, hanem javításra célzó fegyelmi eszköz; is. A mi a magaviselethez vonzó osztályzatot illeti, néha egész akadémián viták indulnak meg a tanárok között, hogy vajon a több tárgyból is megbukott tanuló kaphat-e jó osztályzatot a magaviseletből, úgy érvelvén, hogy már azért sem érdemel jó osztályzatot, mert több tárgyból bukott. Részemről igazságtalannak tartanám, ha valakit jó viselet mellett is megrónánk, épen a magaviseletből azért, mert a tantárgyakból nem sikerült eredményt mutatnia fel, néha talán azért, mert a mint mi tanárok mondani szoktuk, az illető „csendes butaságban” szenved. Ha azonban a bukott tanuló hanyag, s a hanyagsághoz még a kifogásolható viselet is járul, az ilyen viselete szigorubbán bírálandó el. Egyet azonban nem szabad szem elől tévesztetni a viseletből való megróvásnál, és ez az, hogy a kevésbé szabályszerű jegyet nem szabad büntetésül tekinteni, mintha ezzel elégtételt vettünk volna a tanuló eszjéért, hanem az elkövetett hibá mindig külön büntetésre vár.

A tanárok közt lépten-nyomon általános a panasz, hogy manapság már az ifjúságot lehetetlen fegyelmezni, hogy kivették a tanárok kezéből az egyetlen fenytő eszközt, a testi büntetést, e nélkül pedig az összes fenytőkeinkre legfőlebb csak nevet az ifju. Nos hát még élénk emlékezetünkben van a tollharc, melyet a mult évben folytattak, egy ifj testi büntetés alkalmával tanbetyárság címén; újságok hetekig erről vezércikkkeztek, ankéteket tartottak, disputáltak pro és contra. Természetes! itt nekem is véleményt kellene nyilvánítanom. Megvallom, azon kor neveljegyagok, mikor az óra első felét vesszözéssel töltötte el a tanár, sarkankautyjának dötése mintha ma is oldalomba nyilatnék; ha az írást elvételtem, plágát ütöttek mindkét tenyerembe; ha hibás számot írtam a táblára, körömre koppintottak, hogy a kréta kiesett kezemből, reszkető kézzel írni kellett tovább; ha tanár nem volt benn, a familiás végig kopogtatta fejünket s hajunkunk felé húzott ki a padból. Többőt hallottam, hogy hálás érte, mert gyerek korában megverték; én az első vesszözés után három napig szégyeltem társaim szemébe nézni s még ma sem tudok kibékülni annak emlékével.

Megvallom, később mint professzornak az én kezembe is száradt a testi fenytés szennye; ma higgadtan gondolkozom. Ne vegyék célzásnak fiatalabb kartársaim, ha azon tapasztalatomról számolok be, hogy tanári éveim számával mindig kevésbé gyakorolja, illetőleg tartja szükségeseinek a testi fenytőket a tanár. Különbén elég is lett volna tán e pontnál a fegyelmi szabályokra hivatkoznom, melyek tiltják a testi büntetést. Én a testi büntetéshez számítom a kiterdeltetést is (nem a padból való kijáratást). Á térdeltetésnek már elvből is ellensége vagyok; nem tartom helyesnek, hogy a térdelés, mely isteni tiszteletül használtatik, mely mellett a gyermek legforróbb imáját bocsátja Istenbe, hogy e térdelés büntetésül is alkalmaztassék. A bezárást a legtrikább esetben és csak oly értelemben fogadom el, ha a tanár maga is ott marad tanítványával, hogy őt komoly munkával foglalkoztassa. Valamely leckének, például egy paradigmának sokszoros leírását büntetésből, haszontalan időfecsérlésnek tartom. A tanulók

koplatatását szintén nem tartom megengedhetőnek, mert a rendszeres étkezés szükség az ifju fejlődésére. Megvallom turpisságomat, valahányszor kollegám megkért, hogy mint fűveldei regens büntetéséből vonjam el a tanuló ebédjét, sohse tudtam magam rászánni, hogy a szeminárium mértékletességhez szoktató porcióját elvonjam tőle. Itt majdnem beletévedek a szeminárium fegyelmezés tömkelegébe. Nagyon hálás téma; megérdemelné, hogy valaki egy egész értekezés korétét kitöltő tanulmányt írja róla.

Dacára a régiebb idők drasztikus fegyelmi eszközeinek, az ifjak akkor is csak olyanok voltak, mint ma s a mostani szelid elbánás mellett sem rosszabbak, mint hajdan, legfőlebb a diákcsínyek talán régebb drasztikusabbak voltak, mint ma, de a diákok hibái mindig azok. De mégsem; mi nem küldöttünk volna iskolás fiúnak oly porográfikus kártyát, minőt egy idegen gymnasium III. oszt. tanulója küldeményéből elkoboztam; mi nem tettünk volna papírra oly gyalázatos kifejezést, minőt egy másik algymnazistától láttam és itt van. T. Kartársak! az idők szomorú jele. Midőn a társadalom erkölcsének lazulása a gyermekek ártatlan szívét kezdi megmételtyezni, főtörékvésűnknek oda kell irányulnia, hogy fegyelmű intézkedéseink első sorban az erkölcsi romlástak adályozzák meg, azért az erkölcsi hibák mindennél szigorubbán ellenőrzendők és büntetendők. Legtöbbet remélek én azonban a lelket fegyelmező praeventiv eszközöktől, minők a tanárok vonzó példája vallási gyakorlatoknál, a kathekéták lelkes működése, szivből jövő és szivhez szóló exhortatiók, Mária Társulatok és Szt. Rózsafüzér Társulatok. De vajlon nem számítottnak-e el magam? hisz a felekezeti tanulók nélkülözök, a tudákosok kinevetik, a nyomdatermekék gignyolják ezeket. És mégis a vallás eszközeihez kell visszaterátnunk, ennek szellemében neveltnk et portae inferi non praevalebunt adversus eam.

A vallásosságon és erkölcsösségen keltetvén alapulnia a helyes nevelésnek, ehhez egyedül kules a szeretet. Fortiter in re, suaviter in modo. A tanár szeretetteljes modora megnyitja számára a tanuló szivében a rokonszenvet, hogy azután a kötelességérzetnek és rendszeretnek termékeny talajává váljék. Csak szeretet szül viszonszeretetet, s pedig a gyermek szive a szeretetnek mily nagy mértékét kell hogy befogadja az Isten, szállók, haza és emberiség szeretetben! S ha már e szeretet örömet akar szerezni az ifjunak, illik néha vele együtt is örülnie, mert a folytonos rideg komolyság, előkelő magaslalon való tartózkodás nem vezet az ifju szivéhez. Néha e szeretet látszólagos megvonása alkalmasabb fegyelmi eszköz mint minden fegyelmi szabály ráolvasás. A folytonos zaklatás elfáradtságot vagy dacot idéz elő, de ha a hiba büntetése után vissza fogadjuk a tévedt ifjut keblünkre, csodabátást idézünk elő.

E szeretetben rejlik a vallásos nevelés titka, hiszen az Isten szeretet s a vallásosság maguknak a fegyelmi szabályoknak is egyedüli szentesítője. De ezen alapon nyugszik az idegen, külföldi elemre nem szoruló nemzeti, magyar nevelés is. A hazaszeretet, hazafiasság érzete, hazánk nagyjai példájának szemlélete az összes fegyelmi szabályoknál és fegyelmezési eszközöknél hatalmasabb indok a nemes törekvésre, odaadó munkásságra és feddhetetlen magatartásra.

Karcolatok

egyházmegyénk 1848—49. évi történetéből.

Írta: *Kovács Gyárfás.*
(Folytatás.)

Lássuk ezek után az „erdélyi *róm. katolikus egyházi Vegyes gyűlés*“ egyes ülésének azon kiválóbb mozzanatait és határozatait, melyek vagy az akkori idők jellemzése csupán — vagy pedig a jövőbe is kiható nagyobb fontosságuknál fogva érdemesek a feljegyzésre.

Az *első ülés* 1848. évi aug. 27-én tartott. Ezen inkább szervezkedési, alakulási mozgalmakkal találkozunk. De ezen mozgalmak közül főszélesen emelkedik ki a jelenlevők loyális hűsége és ragaszkodása a király és egyháznak feje iránt. A király felkent személye iránti hódolatnak ezen esküformában adtak kifejezést: „Én N. N. esküszöm az egy élő Istenre, ki az Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság egy örök Isten, — a boldogságos Szűz Mária — és Isten minden Szentére, hogy V. Ferdinánd magyar király, ugy a magyar alkotmány és törvények iránt tántoríthatlan hív, engedelmes, annak minden erővel védője, oltalmazója leszek. Isten engem ugy segíjen!“ Ezen eskünek letévése és az egyház látható fejehez — a Pápához való hű ragaszkodása is a gyűlésnek jegyzőkönyvetetett.

A *második ülésen* — aug. 28-án — indítványozzák, hogy minek utánna a katolikus státus az előbb említett hűség-
eskült letette: a megyei papság s az egyházmegye emberei ugy, mint iskolamesterek, kántorok, harangozók (is) hasonló eskültre köteleztesenek; mi határozat is ment. — A haza akkori országotartó állapotjára való tekintetből nevezetes azon határozat is, „hogy minden kiadható olyan alapítványi nagyobb-kisebb pénzüsség, mely a rendszeresített szükségek bizonyos fedezésén felül maradánd, 100-tól 5-re, ezen-
tul nem privátusoknak, hanem addig, míg a magyar haza veszélyben forog, a magyar közálladalomnak adassék kölcsön.“ — Az egyház és vallásszabadság, vagyis az egyházi függetlenség tárgyában is nyilatkozik az ülés: „A katolikus egyház — mondja — saját hitelveiben és szervezete szellemében, szabad val ási tanításában, ezen tanítás módja felőli intézkedés és örökösben, szertartásai megállapításában és gyakorlatában, egyházi fegyelmé elrendezésében és szilárd fenntartásában, minden bevett vallásokra nézt országosan kimondott szabadság — egyenlőség és viszonyosság elvénél fogva — ne korlátoztassék, annyival kevésbbé, mivel az eddigi erdélyi sarkalatos törvények, jelesen az 1741-beli 6—7-ik és 1791-beli 53—54. t. cikk által a katolikus vallás ezen szabadságára nézt tökéletesen biztosítva van.“ — A zsinatok és vegyes státusgyűlések évenkénti összehívásáról is intézkednek, mert ezek megtartását honi törvényeink megengedik és a püspököt a trenti zsinat kötelezi is. (Sess. 24. C. 2. de Reform.) — A zsinatok megtartásául azonban a Székelyföldre is tekintettel kell lenni. — A pápával való közlekedésről is nyilatkoznak: „valamint a magyar honi püspökök a katolika egyház ügyeit tárgyzó irataikat Rómába, ugy a római pápa is magyar honi püspökökből küldendő válaszául — s minden egyéb brevén: a kormány utján kívül és a kormány részéről addig gyakorolt *placet* nélkül kívánják fel és leközlendni“, meglevén már szüntette a praeventiv censura.

A *harmadik ülés aug. 29-én.* Ennek több tárgya a „*papoknak s egyházi szolgálóknak illő fizetéssel ellátások módja*“ volt. Ebben ugy határozott a gyűlés, hogy az egyház szolgálói magyar honi püspöki, káptalani s minden egyéb egyházi javakból s minden némű a vallás fenntartására tett vallási alapítványokból az ősz keresztény mód szerint láttassanak el. E célból megkivánják az államtól azon fizetések további teljesítését, melyet eddig is hordozott, a papságnak a dézma megazulásával okozott jövedelmi veszteség kiszámítását és kárpótlását s mindennemű katolikus javak sértetlenségét és egyházi birtoklását és ezen javakból is a papság és más

egyháziak maximum-minimum javadalmoztatását meghatározatni kívánva, a föllesget az egyházi szolgák fizetésének javítására ohajja fordítottai — és egyéb kultusz szükségletek fedezésére. E célból a társas káptalanok megszűntetését, a szükségfeletti kánonokok, apát és prépostságok redukálását is a katolikus státus elvileg elfogadja; de az urbírség eltörlése által okozott mindennemű jövedelmi hiányt kárpótlatni kíván. — A Székelyföldi képet illetőleg ugy vélekedik, hogy valamint az ország több részeiben a honpolgárok a kepe eredetére nézt egy természetű papi dézma alól felmentettek, ugy a székelyföld lakosai is a kepe nyomasztól terhe alól felszabadítván, az innen eredendő veszteség kárpótlását az 1847—8. évi évi XIII. t.-c. értelmében a Státus eszközüljö. Addig is jelen állapot fenntartandó.

A *negyedik ülés* — (aug. 30.) inkább csak előkészület volt az *ötödik ülésre*, mely az iskolai és alapítványi ügyeket tárgyalta első sorban, kimondva, hogy a Kolozsvárt fölláttandó universitásához, ha az iránt felszólítatik, a többi vallásfelekezetekkel aránylagosan járulni akar; de előbb ugy a fő-mint alsóbb iskolákra nézve a kor igényeinek megfelelő egy tervet kíván kidolgoztatni. — A tanulmányi a'pot eddigi rendeltetésére kívánva fordítani, kétségtelesen tulajdonál tekintiti. — Az ösztöndíj alap szinten alapított szándékai szerint kezelendő és örendő. — Szó volt az egyházmegyei gyűlés (hitközségi gyűlés, egyháztanácsok) rendezéséről is és szabályaik népképviselői a'pon kidolgoztatni határozattak. — Az egyházmegyei (hitközségi) pénztár kezelésére utasítások hoztak.

Ezen ötödik ülés hozzá szöli a kegyuri joghoz is — a jus patronatushoz. Itt ezen jögalopot: *patronum faciunt dos, aedificatio, fundus* — tekintve, *kegyurakul* csak is azokat ismeri, kik eme versben jelzett kötelezettségeknek eleget tesznek; — különben csak *egyházi jötevők*, kik nem éltetnek ezekkel: „*patrono debetur honos, onus, utilitasque, praesent, praesit, defendat, alatur egeus*“. De ezért kéri tőlük jóakarattal a gyűlés. A városoknak addig gyakorolt jus patronatusát meghagyja és a kegyuri jog gyakorlását köveletti magának is azon plebániák felett, melyeknél addig a Catholica commissio gyakorolta ezen jögot, melyből nem zarándok ki azon hitközségek sem, melyek a kegyuri kötelesség felét teljesítik, de csak a püspök által kijelölendő három egyén közül választanak plebánust. — Ez ülésen szabályzatok készítették „a *róm. kath. vegyes egyházi gyűlés*“ szervezésére is. *Mosambik. Státusgyűlésünkkel*“ azonos fogalom ezen „*vegyes egyházi gyűlés*“, és szabályzatai is csaknem ugyanolyak léven, mint mostani Státusunké; ezért e *vegyes gyűlés* szervezőteről többet nem károlok, csak a gyűlés tárgyzáról megjegyzem ezen precis meghatározást: *Tárgya* a vegyes egyházi gyűlésnek az Aprob. 1. rész, 1. tit. 3-ik artikulusának s az 1792-beli május 26-ról kelt királyi leirat 45-iki pontjának szavai szerint: admissum, ut Catholici etiam negotia sua scholastica, fundationalia et ecclesiastica, *exceptis iis, quae directe Episcopo reservata sunt* — tractent, vagyis gyűlési tárgyak mindazon iskolai, alapítványi s egyházkebeli ügyek, melyek különösen püspöki joghatóságához nem tartoznak, szóval mindazon dolgok, melyek a r. katolikus státus érdekében vannak.

A vegyes gyűlésnek ezen ötödik üléséhez appendixkép idejegyzem Keresztes Márton azon indítványát, hogy az egyházi személyek s a papok fizetése a közállományra bizassék s épen ezért minden egyházi javakat a közállományuk kíván átadatni. Ezen indítványa jegyzőkönyvre vétetett minden hozzászólás nélkül.

A *hatodik s bezáró ülés* 1848. szeptember 3-án tartott. Ennek lényegesebb pontja: felolvasása volt azon határozatnak, mely felterjesztés alakjában a Nádort és az összes magyar miniszterumot kéri, hogy az Esztergomban tartandó nemzeti zsinatra erdélyi világi képviselőknök is meghívása eszközöltessék. A többi ülési rész formalitás volt.

Ezekben ismerttettem az 1848. évi róm. kath. vegyes egyházi gyűlés (státusgyűlés) főbb mozzanatait, melyekben

mint látók, míg az erős érdekeltségnek fontos nyilatkozatait találjuk az önkormányzat jogkörébe eső javaink és intézményeink iránt: másrészt fellebbelem az idők signaturájának azon kétes becsü liberális tuvalma is, mely egyházi javainkat saecularizáltatni kívánna, másrészt pedig anyagi jóvedelmeinek egyik forrásául az egyházi javadalmaknak redukálását, a társas káptalanok megszüntetését, a feles számú kánonoki stálumok stb. eltörlését is óhajtá. — *)

Mik történtek ezen státusgyűlés után — erre megfelel a történelem. De annyit jelezhetünk, hogy ezidőtől erdélyi katolikus státusunk életében egész 1866-ig autonómikus élet komolyabb nyilvánulataival nem találkozunk. Ekkor — 1866-ik évben Fogarassy Mihály püspökünk vala az, ki önkormányzati életünknek az idők viharai által megszakított fonalát kezébe véve, január 10-én gyűlést hív össze Kolozsvárra, hogy egyházi, iskolai és alapítványi ügyeink állása felől értekezze, ut és mód találtassék arra, hogy ezen ügyeink felvirágzásnak induljanak és a katolikus hitekben a közügyek iránti érdekeltség felébredjen és terjedjen. A nagy püspök ezen célját 1873-ik évben érte el teljesen; mert ez évi státusgyűlésünk vala az, mely az 1866-ik évvel együtt mostani erdélyi katolikus autonómiánk helyreállításának alapjait lerakosgatá s önkormányzati életünket oly mintaszertívé emelte, hogy közel és messze tájékról — mint mult évi státusgyűlésünk jelentéséből is kitűnt — keresték és tanulmányozták annak szabályait, szervezetét úgy, hogy mire (autonómiánkra) — mi már büszkén tekintünk: hasonló utáb a nagy Magyarországnak még csak sóvárogva gondol — talán reménytelentül.

Következnek egyéb egyházi és hazafias mozgalmak.

(Folyt. köv.)

TANÍTÁSÜGY.

Néhány szó a „t“ betüröl.

Írott kis betűinket, tekintettel a segédvonalak közti helyzetekre, négy csoportba sorozhatjuk:

a.) Az első csoportba tartoznak azon egyszerű kis betűk — igen természetes okoknál fogva csak ezek jönnek számításba — melyek a közép vagy ugynevezett kis vonalközt töltik be s az alsó középvonalról a felső középvonalig terjednek. Ilyenek: az a, c, e, i, m, n, o, r, s, u, v, z, x.

b.) A második csoportbeliek azok, melyek a közép és felső vonalközöket töltik be; illetőleg az alsó középvonalról a felső vonalig nyúlnak, mint:

b, d, h, k, l.

c.) A harmadik csoportot pedig azon egyszerű kis betűk alkotják, melyek az alsó és közép vonalközt töltve be, az első csoportbeliakkal ellentétesen a felső középvonalról az alsó vonalig terjednek:

g, j, p, q, y.

d.) Végül említjük meg az f-et, mely az alsó segédvonalról a felső segédvonalig nyúlva, áthidalja az összes vonalközöket.

E négy csoport betűi mind segédvonalról segédvonalig íratnak s nemkülönben az írott nagy betűk is; csak egyedül a „t“ betű az, melyet a szokás kivétellé tesz s mely a többiekől eltérőleg nem a segédvonalig ér.

S vajjon miért?

Merő szokásból, mert mellette semmi más érv sem hozható fel, míg ellene igen sok.

A segédvonalok arra valók, hogy a betűk nagyságát teljesen meghatározzák s e szerint a négyhez még egy öt-

dik is kellene, mely a „t“ meghatározására szolgálna; anynyival is inkább, mivel így igen különböző hosszúságú alakok jönnek létre.

De kérдем: nem egyszerűbb-e e betűt is felhuzni a már meglevő felső segédvonalig, mikor az átvonás ép a vorralköz középerre esik; mint egy másikat közbe toldani, vagy gyönyörködni továbbra is a különféle korcsalakokban?

Vagy tán rövidsáru t-kel szebb, csinosabb az írás? Kétfelm. Megszokunk ugyan valakit folyton csapott teltől kalapban látni s ha egyszer magasabb kalapot tesz fejére, az első pillanatban furcsának tetszik s tán még meg is mosolyogjuk, de két-három nap múlva napirendre térünk a dolgán.

Igy leszünk a „t“-vel is, ha megkísértjük s a felső vonalig írjuk: egy-két év múlva megkísértettá válik egész iskolánkban a helyesebb, szabatosabb „t“.

Helyesebb, szabatosabb, mert ha a b, d, h, k, l betűkkel a felső segédvonalig írjuk, miért kurtíjuk meg egyedül a hasonló természetű „t“-ét.

Ugy ám — mondhatná valaki, de a b, d, h, k, l betűknek költött vonása van s nem horogvonása. Igaz, csakhogy ezeltől 25–30 évvel még azokat is függő borogvonással írták, mint a d-ét és t-ét, sőt a d-ét még nem oly rég röviden, jobban mondva, csakán írtuk, mint most a „t“ betűt.

Azt hiszem, hogyha a „d“-t szükséges-, illetőleg célszerűnek találták a talájk segédvonalig írni, akkor a „t“-t is minden lelkiismereti furdalás nélkül írhatjuk hasonlóképp, mint egyező természetű betűt. Sőt többet mondok: csak akkor tesz elég téve az osztó igazságnak, ha két íkertestvér közül egyik ép oly mértékkel mér, mint a másik.

Jelenben a „t“ átmeneti alak, mint a kigyó, vagy denevér s vajjon szebb a kigyó a gyíknál s a denevér a mezei egérnél?

Ót nem változtathatunk ugyan, de a „t“-nél igen s ez szükséges is, mert ha igaz, hogy a kivételeket lehetőleg el kell enyésztetni, úgy a sokat emlegetett s pártfogásomba vett „t“ nem maradhat továbbra is sem madár, sem egér, legalább az én meggyőződéseim szerint.

Szász K.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Az országos autonómiai kongresszus** folytatja a 27-es bizottság javaslata felett való nagy fontos-ságot vitát. Különös súlyt kölcsönöz püspök urunk mult számunkban közölt nyilatkozatának, melylyel a javaslatot elvetette az is, hogy a főpásztorok s annyi jeles egyházi kongresszusi tag közül egy sem állott fel a többségi javaslat védelmezésére. Nem kisebb jelentőségű püspök urunk mult pénteki beszédjének második része, melyben a vallásos középiskolai oktatást védelmezte. Alkalmul szolgált erre az, hogy Horánszky N. beszédje közben indokolatlanul ideális állapotnak jelezte azt, hogyha e hazában a középiskolai oktatás teljesen az állásra rubáztatnék. Egyébként a vita a javaslat ellen és mellett tovább folyik. Feljegyzésre méltónak tartjuk még Státusunk világi elnökének, Josika Samu bárónak beszédjét, melyben a kath. alapokat revindikáló jogfenntartó nyilatkozatot a 27-es bizottság javaslataival egyetemben a legtöbb kegyur elé terjesztetni javasolja.

— **Majláth Gusztáv Károly gróf püspök** urunk t. hó 21-én Temesvárra utazott, hogy meglátogassa a még mindig beteg Dessewffy Sándor csanádi püspököt. A csanádi püspök állapota a napokban állítólag újból igen súlyos volt; negyven fokos láz gyötörte a beteget, ki még sokáig kénytelen ágyban maradni, a szobát pedig tavaszig alig hagyhatja el. Temesvárról Majláth püspök urunk Radu görög katolikus püspök látogatására Lugosra ment. 24-én délelőtt püspök urunk már újból Buda-pesteu volt s a délelőtt folyamán megtekintette az ó budai „Jrgalom-házat“ és a „Jópásztor-intézetet.“

*) Ki ezen 1848. évi státusgyűlésről többet akar tudni: lapozza át néhai Veszely Károlynak „Az erd. r. k. püspöki megye Autonómiaja“ című művének 107–146 oldalait. — Autonómiai életünk történetének megbecsülhetlen forrasmunkája e mű, melyet ezen közleményemben én is használtam. — Státusunk autonómiajának rövidbe történetét szépen leírja Szemecz Emil is „Katholikus Autonómia“ c. műve 179–186. lapjain. Ki csak in *nucleo* akar státusunk életéről ismereteket nyerni, e munka kiváló eszköz leendő kezében. Folyékonyon, röviden, de velősön beszél e könyv.

— **Óltáregyesületi hírek.** Az óltáregyesületi ft. Igazgató urakat kérem, sziveskedjenek egyesületükről értesítést küldeni a következőkben: beválik-e az egyesület? növekszik-e a tagok száma? Állandó-e a buzgóság? Többen járulnak-e a szentségekhöz most, mint azelőtt? az imádási órák nem okoznak-e nehézségeket? stb. stb.

Ha van a községben tehetősebb uri család, nem hajlandó-e a husvéti kiállításra valamit küldeni? Esetleg én megírom, mire volna szükségünk? Sok jó lélek van mindenfelé, csak az utat és módot kell sokszor megmutassuk, hogyan gyakorolják jótékonyágukat.

Gy.-Toplicáról „örömmel” jelentik, hogy ott 1901. dec. 29-én az egyet megalakult. Az első szentségimádást Jézus nevenapján tartották délelőtt 10-től d. u. 4-ig. A litánia alatt az iskolás gyermekek s óltáregyleti leányok 2 szólamu éneket adtak elő. Az alakuló gyűlésen az elnökök öv. Soóváry Ferencné így szól: „Ha már háznakat és asztalunkat oly annyira fel szoktuk ékesíteni, annál inkább kell az Isten házáat és az Ur Jézus földi lakhelyét a tabernakulumot és az Ur asztalát, az oltárt”. Elhatározták, hogy szentségimádáskor a lehető legnagyobb fényt fejtik ki a templom, az oltár, a tabernakulumnak (ennek a tet-jére nem szabad semmit tenni!) lehetőleg élő (mindentütt így kellene tenni!) virágai való díszítése által. A tagok száma: 76.

Királybányáról 20 K.-t küldöttek „a nép sohasem volt oly nyomorult szegény, mint a jelen időben”. Az öröklámpába szükséges olajat és viaszgyertyát a nép szegényes erszényéből fedezi. Sokat és drága tárgyakat kérnek; sajnós, csak valamit tudunk adni.

Zetelakáról újabbán száz új tagnak névsorát küldöttek be, ugy, hogy most a tagok száma: 354.

Egy helyről azt írják: „Az óltáregyletet, mivel az anyagi áldozatot is kíván (havonként 2 fillért!) és ajtatosági gyakorlatokat is ír elő (havonként egyszer!) nem lehet megalakítani.” Bizony, sok helyütt nagyon nehéz, de nem lehetetlen.

Gy.-Szászhegyről a névsort megkaptuk; a tagok száma 135.

Más helyről így írják: „En ilyen hideg, közömbös népet nemcsak hogy nem látam, de még nem is hallottam soha. Ezek az egyházért semmit sem kívánnak tenni. Még csak egy pár gyertyát sem veszen egy sem”. Az oka ennek: „ily vad érzelmű reformátusok nem hiszem hogy valahol legyenek. A kath. hívekkel összevegyítve ők is (t. i. katolikuskok) ilyenek”. Ilyen népen csak az Óltárszentségben jelen lévő Ur Jézus ismeretének, szeretésének és imáadásának terjesztése segíthet vagyis az óltáregylet. Probatum est.

Kézdivásárhelyről megkaptuk az egyesülésről szóló jegyzőkönyvi kivonatot: „... a központi gyulafehérvári óltáregyesülettel önállóságának fenntartása mellett hajlandó egyesülni a „szellemekben”. Az anyagiakat illetőleg ezután is függetlenül fog rendelkezni”. E kerülethez tartozó plébániák minden hónap első vasárnapján végzik a szentségimádást a központi szabályzat értelmében. A névsort tehát ide kell beklüdeni és az alakuló gyűlés jegyzőkönyvét.

Baróthon 1901. dec. 27. alakult meg az egyesület. A tagok a közpon: számára csak 12 fillért fizetnek, de ezért töltnek semmit sem várnak; s így bathatósan segítenek bennünket a szegény templomokra nézve. A szentségimádást minden hóna. első vasárnapján 9—4-ig tartják. Tagjainak száma: 105. „Az imádat f. hó. 12-kén meg is kezdtük, kezdetnek szépen sikerült.”

Szentháromságon 1901. dec. 15. alakult meg az új egyesület. „Sokaknak szentségimádása még mindig fogyatékos, bizonyítja az az egyszerű körülmény: az Óltárszentség előtt való térdhajtás és keresztesítés felszűnése. Bensősége-szebbé, vonzóbbá és buzgóbbá kell tennünk a szentségi Jézus iránti hódolatunkat.” „Hány disztelen hajléka, oltára van az Ur Jézusnak!... ezeket az Istenhez méltóvá kell átalakítanunk.” Az óltáregyesület a községben 10 év előtt virágzott, de ezután „elkallódott.” A szegénység miatt a perselypénz felének beszolgáltatását elengedték. A szentségimádás az első vasárnapokon 8—4-ig tart. Délután 3—4-ig a lelkes

vezetése mellett közös imaóra van. Az első szentségimádás jan. ötödikén volt „lehető legnagyobb ünnepegyességgel”. A tagok száma: 129.

A **segésvári** egyesület pezsgő életét a lelkesen kívül az egyesület buzgó elnökének: Székely Istvánénak (posta-felügyelőné) és Székely István jegyzőnek köszönheti. Az egyik estélyen tartott felolvasás címe ez volt: *Az egyesületi tag a társadalomban.* Az egyleti tagnak őrizkedni kell a pletykától, megszólástól, kerülje az olyan társaságokat, hol a vallást gonyolják, vagy ha ott van, ne hunyászkodjék meggyávan, végül legyenek szelídek és szerények. Igazán életbe vágó gondolatok!

Intenőkkel ismét bőven rendelkezem, azonban legye-nek szivesek egy-kettőt *gratis* végezni az óltáregyesület ja-vára.

Gőgény-Üvegcsürön az óltáregylet fennállása óta a meg-terések napirenden vannak. A múlt évben 33. tértek meg. A templom nagyon szegényes, mert a népnek 2 év alatt semmi keresete sem volt. Az óltáregylet fejlődik és az imá-dás edesebb és magaszosabb.

Egy helyről írják: „Ami azt a nehéz — de valóban üdvös munkát illeti, a mi a hit és erkölcsi élet felemelésére az erdélyi megyében végeztetik, fájdalom én csak imáimmal (kértnk minél több lelket!) kísérhetem, de közvetlen munkássággal abban részt nem vehetek.”

Az *Eucharistia* társulat tagjait tisztelettel felkérem a tagsági díjnak (2 k.) beklüdesére 1902. évre. Még hátralé-kok is vannak sokan 1901-ről, pedig az „Értesítő”-ért fizetni kell a nyomdában!

Csik-Szt.-Miklóson új egylet alakult. Az első szentaég-imádás Jézus nevenapján tartott „nagy buzgósággal és ábi-tattal.”

Csik-Szeredában Jézus nevenapján szervezték újra a „Csikszeredai-zsögödi óltáregyesületet”. A tagok száma ed-dig: 450.

Csik-Somlyón az új egylet Jézus nevenapján alakult. A tagok száma 124. Az új egyletükönre még visszatérünk.

† **Ifj. Czibalmos Ferencz** műasztalos-mester, a székelyföldi kereskedelmi és iparkamara s a fővárosi ipar-művészeti társulat rendes tagja, városi képviselő, a három-székmegeyi iparfejlesztő bizottság tagja, róm. kath. egyházi tanácsos, 36 éves korában, 5 évi boldog házasság után 1902. január 22-én Kolozsvárt hosszas és kínos szenvedés után meghalt. Földi maradványait január 24-én délután 3 órakor temették el Cézdi-Vásárhelyt a róm. kath. egyház szertartása szerint, az engesztelő szent mise áldozat f. hó 25-én d. e. 10 órakor volt. Az Istenben boldogult kiváló szakember volt, ki nem csak hazánkban, hanem a külföldön is becsületet szer-zett a magyar iparnak s a székelyi névnek. Korai halála iga-zán nagy veszteség. R. i. p. s.!

— **Tanárok és tanítók nyugdíjlapja.** A val-lás és közoktatásügyi miniszter a közelebbi napokban két rendbeli jelentést terjesztett az országgyűlés elé. Ezyet a felekezetek, törvényhatóságok, községek, társu-latok és alapítványokból (ide nem értve a szerzetes-rendek kezén lévő alapítványokat) fenntartott közép-is-kolák, jogakadémiák, tanító és övöképzők tanárainak és tanítóinak és tanítóőneik számára létesített nyugdíj és gyámintézet 1900. évi állapotáról. E kimutatás szerint a nyug-dij szükséglet 1900. év végén 233.293 kor. volt; özvegyek nyugdíjaira, végkielégítésekre és temetkezési járulékokra 6088 kor. 84 fillér fizettetett ki; nevelési járulékokra 5.912 kor. fordított. Az *országos nyugdíj és gyámintézet cselekvő va-gyona 1900 év végén 2.677.593 kor. 20 fillérre rugott, 352.459 kor. 47 fillérrel többre, mint az előző év végén.* A másik je-lentés az *országos tanítói nyugdíj és gyámintézet 1900 évi álla-potáról* szól. E jelentés szerint az 1900 évben 7950 nyugdíjas és segélyezett részére 2.616.126 kor. 11 fillér utalványoztatott ezenkívül 6 elhalt tanítói férje részére 1570 kor. temetési járulek folyósított. Az árvaházakban 381 gyermek nyert elhelyezést, és pedig Debrecenben 85 fiu, 72 leány, Kecke-

mélen 85 fiu, 76 leány, Kolozsvárt 52 leány, Hódmezővásárhelyen 11 fiu és leány. Az országos tanítói nyugdíj és gyám-alap cselekvő vagyona volt 1900. év végén többébe 26, millió 454.634 kor. 50 fillér, hátralekötve 243, 339 kor. 69 fillér, készpénzben 18.426 kor. 43 fillér, ingatlanokban 750.811 kor. 36 fillér; összesen 29.667.201 kor. 98 fillér, miből levonva a 817.520 kor. 14 fillérrel terhelő illetmények összeségét, tiszta vagyon gyanánt 28,849.681 kor. 84 fillér mutatkozik. A vagyon az 1900. év tolyamán 1,024.938 kor. 95 fillérrel gyarapodott.

— **Diákokthou.** Ezzel a ma már nagyon divatosá vált címmel egy füzetke jelent meg Schneller István kolozsvári egyetemi tanár tollából. Ezen füzetkében a tudós tanár ur élénk színekben rajzolva meg az egyetemi ifjúság nagy részének rideg, sivár otthonát, mely legtöbbszörre egy szűk padlásszobára szorított, „mely fülte sincs a ridegségével inkább elriasztja, mint hogy kellemesen foglalkoztatná küzdő lakóját“, azután tollhegyre veszi a „katonás, egyenruhás, szabályokhoz kötött szeminariumi életet“, melyet mielőbb oda szeretne juttatni, a hol a bors hazája van, irván a következőket: „Az a szabólatlan szubordináció, mely ily helyeken dözsöl a hárszabályokkal, a jó izlés és finom tapintat helyett, barbár durvaságokkal tartja napos kirohanásait, agyongazolása minden magyaros érzésnek, fejlődő, erősödő ambícióknak. Hogy várj te tisztelt Haza szótartó, elvhu, erős, megalkudni nem tudó, szilárd polgárokat oly emberekből, kik életük 24-ik esztendejében 10 órákor pontosan aludni mennek s délután 5 órától 7-ig tanulnak azért, mert így kívánja a szabály.“ Es végül, miként illik, a következő indítványt ajánlja mindazoknak figyelmébe, a kiket illet: „Bontsák le a korlátokat, maradjon el a középiskolai igazgató ur nádpálczája, hogy formálódjék, alakuljon úgy az az ember, ahogy az Isten őt megalkotta.“ — Nos hát i. t. tudós tanár ur ne vegye fölünk rossz néven, ha pedagógiai elveiből mi egy szemernyit sem kérünk, mert azok egytől-egyig — miként a szomorn mindenapi tapasztalat mutatja, hogy enyhe kifejezéssel eljünk s az irodalmi tisztesség határait betartsuk — a legveszedelmesebbek: s mi csak sajnálni tudjuk, hogy a tanár ur, kinek éppen ellenkező volna feladata, ilyen nevelési elvekkel s a legjobb nevelőknek bizonyult intézmények kigunyolásával és legélesebb elítélésével, még tapot ad és tág tért nyit az ifjúság máris túrbetelenné vált féktelenkedésének.*)

— **Kórház megnyitás.** F. hó 5-én szentelték fel s nyitották meg ünnepélyesen a gyergyói kórházat Gyó-Szentmiklóson. A felszentelési aktnat Ferenczi Károly gyó-szentmiklósi főesperes végezte, minnek megtörténte után Lázár Menyéért kórházbizottsági elnök egy szépen megírt és igen tartalmas beszéddel a kórházbizottsági tagok és nagyszámú közönség jelenlétében a kórházat megnyitotta s azt a közhasználatnak átadta. Az elnöki megnyitó beszéd, mely a gyergyói kórháznak pontosan összeállított történetét tartalmazza, nagy hatással volt a közönségre s azt több helyen zajosan éljenezte. Ezután Ferenczi Károly szép szavakban mondott köszönetet az elnöknek a kórház létesítése körül évek hosszú során kifejtett lelkes buzgalmaért s indítványozta, hogy az elnök beszédét teljes egészében vegyék jegyzőkönyvre.

— **Mit művel a szorgalom.** Schwab Károly az ugynevezett acél-király, a ki nem más, mint az United States Steel and Iron Corporation vezérigazgatója, vagyis az amerikai acéltrösztnek, ennek a hét milliárdos alaptőkével rendelkező világvállalatnak vezetője, a napokban országunk szép fővárosába, Budapestre is ellátogatott európai körutjában. Közvetlenül Bécsből jött, hol egyik kérdezősködő lapudtosító előtt a vezetése alatt álló vállalatról a következőket mondá: „Hatalmasabbak vagyunk mint sok

fejedelem. Az United States Steel and Iron Corporation kőbői körül 600 ezer ember keze munkálkodik, akik éven át 200 millió dollár vagyis egy milliárd koronát kapnak bér gyanánt. A munkásaink hozzátartozóinak a száma 6—8.000.000 főre rug, melynek eltetője, táplálója a rust. Termékeinket saját vasutaink és 217 saját oceani hajónk szállítja a világ minden tájára. A tröszt alaptőkéje hét milliárd korona.“ — Es ez az ur, ki mint egy fejedelem külön vonaton járja be Európát, évi 5 millió fizetéssel rendelkezik s így méltán kiemelte az „acél-király“ elnevezést, valamikor . . . *posta-kocsis volt.* Mit mivel a szorgalom!

— **Európa vasutai.** A ki tudja, hogy a vasut mily hatalmas eszköze a nemzetek szellemi műveltségének úgy, mint anyagi előhaladásának, kiváló érdeklél olvashatja a következő statisztikai adatokat, melyeket a francia közmunkügyi miniszteriumnak most megjelent hivatalos kiadványából veszünk át s a melyek szerint: Európa összes vasutai 1901. januárius 1-én 283.523 km.-t tettek ki, az előző év hasonló időszakában 278.337 km.-t, a növekedés tehát egy év alatt 5.188 km. Első helyen áll Németország 51.381 km.-el, azután jön Oroszország 48.107 km. Franciaország 42.287 km. Ausztria-Magyarország 36.883. Nagybritannia 35.186 km.-el.

I R O D A L O M.

* A „Hítségoklati folyóirat“-ot, melyet Karvecs Alajos esztergom-főegyházom. áldozó-pap szerkeszt s mely 13-ik évfolyamát éli, paptársaink szives figyelmébe s pártfogásba ajánljuk. Megrendelhető a szerkesztő-kiadónál Pilismaróthon (Esztergom vm.) Ara egy évre 8 korona; sacerdotibus etiam erga 16 ss.

* *Kivonat a „Hivatalos Közlöny“ 1901-ik évf. 24. számából.* A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a következő című könyvet: „Algebra a középiskolák számára. Irta: Borosay Dávid, Budapest, 1901. Szent-István-Társulat. Ara 4 korona 20 fillér“: a hivatalos bírálat alapján a középiskolák számára tankönyvül (3557. eln. — 1901.) engedélyezte és az engedélyezett iskolai tankönyvek jegyzékébe felvette. Bírálat „Algebra a középiskolák számára. Irta Borosay Dávid bencés tanár. Budapest. Kiadja a Szent-István-Társulat, 1901. Ara 4 korona 20 fillér“ című munkáról. A fentebbi című munkát örömmel olvastam, mert arról tesz tanúságot, hogy szerzője becsületes munkát végzett e könyv megírásával. Az anyagot könnyen és biztosan kezeli, irányja mindvégig magyaros és könnyen érthető, világos. Nem ad többet, mint a mennyi okvetlenül szükséges, de semmit sem hagy el, a mi fontos és amit a tanterv megkövetel. A sorrendet illetőleg a legnagyobb következetességgel jár el. Közvetlenül egymásután csak oly igazságokat ad, melyek részint az előbbiekel szorosban összefüggnek, részint a továbbiak megértésére mul-batatlanni szükségesek. Meglátszik minden egyes részéről, hogy szerzője nemcsak tárgyával van tisztában, hanem hogy jó tanár is, még pedig gyakorlott tanár. Minden egyes törvényt példakkal illusztrál, melyek ügyesen vannak megválasztva, oly módon, hogy a tanulóknak utmutatóul szolgáljanak minden egyes különösebb esetről is. A könyv terjedelme, tekintve, hogy öt osztály tananyaga van benne, nem nagy, 25 ívvel alig több. Ara elég mérsékelt (4 korona 20 fillér.) Kiállításra esinos, papírja jó, nyomása tiszta, könnyen olvasható. Mindezeket egybevetve, oly jó tulajdonsága van e könyvnek, hogyha találunk is kisebb hiányokat, melytől egy könyv sem ment, különösen annak első kiadása, örömmel kell üdvözölnünk, mert tankönyveink között a legelsők között foglalt helyet. A fentebbiek alapján Borosay Dávid „Algebra“-ját a középiskolák számára engedélyezhetőknek s engedélyezésre melegen ajánlom. Budapest, 1901 október 5-én Medvezky Lajos.“

*) Az i. t. professzor ur fiait nevelésénél aligha jól nem fogott volna a szeminariumi disciplina.

Kiadja: Az erdélyi róm. katb. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Agost.
Szerkesztőtársak: Eröss József, Kárpiss János, Péter János dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.